

POSTANOWIENIE

Dnia 14 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa E. E.

przeciwko C. Spółce z o.o. z siedzibą w O.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 czerwca 2016 r.,

zażalenia strony pozwanej na wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 4 listopada 2015 r.,

1. oddala zażalenie,

**2. rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
pozostawia Sądowi Okręgowemu w P., któremu przekazano
sprawę do rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2015 r. Sąd Okręgowy w P., po rozpoznaniu sprawy z powództwa E. E. przeciwko C. Spółce z o.o. z siedzibą w O., o zapłatę, na skutek apelacji wniesionych przez powoda i strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego w S., między innymi uchylił zaskarżony wyrok w zakresie roszczenia o odszkodowanie dochodzone na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, zniósł postępowanie, które dotyczyło tego roszczenia i sprawę przekazał do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P. jako rzeczowo i miejscowo właściwemu, pozostawiając

temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za obie instancje związanych z tym roszczeniem, a obejmujących opłaty od pozwu i od apelacji i koszty zastępstwa procesowego stron.

Wyrok ten w przytoczonej części został zaskarżony zażaleniem przez stronę pozwaną, która zarzuciła mu naruszenie art. 461 § 1¹ k.p.c. i art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c. w związku z art. 17 pkt 4 k.p.c., art. 47 § 1 k.p.c. oraz art. 379 pkt 4 k.p.c., przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na wadliwym ustaleniu, jakoby postępowanie przed Sądem pierwszej instancji było częściowo dotknięte nieważnością, wskutek: błędnego przyjęcia przez Sąd Okręgowy, że „odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy”, o którym mowa w art. 461 § 1¹ k.p.c. i art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c., dotyczy wyłącznie roszczeń o odszkodowania wynikające z Kodeksu pracy, a nie roszczeń o tzw. odszkodowanie uzupełniające, opartych na przepisach Kodeksu cywilnego; pominięcia, że powód skumulował w pozwie roszczenie o odszkodowanie wynikające z Kodeksu pracy oraz roszczenia o odszkodowania uzupełniające, oparte na przepisach Kodeksu cywilnego, a skład ławniczy był niewątpliwie właściwy do rozpoznania pierwszego ze skumulowanych przez powoda roszczeń, zaś zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego „w sprawie z zakresu prawa pracy w pierwszej instancji sąd w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników (art. 47 § 1 pkt 1 lit. a k.p.c.) może rozpoznać kilka roszczeń łącznie dochodzonych przez powoda w jednym postępowaniu (art. 191 i 193 § 1 k.p.c.), jeżeli wśród nich znajduje się choćby jedno, którego rozpoznanie powinno nastąpić w takim składzie”; a także art. 386 § 2 k.p.c., przez uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, zniesienie postępowania i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania w zakresie roszczeń o odszkodowanie dochodzonych przez powoda na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego wskutek bezzasadnego stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji w omawianym zakresie.

W uzasadnieniu żalący się wskazał, że przytoczone w uzasadnieniu - na poparcie dokonanej przez Sąd Okręgowy wykładni art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c. oraz art. 461 § 1¹ k.p.c. - orzeczenia nie powinny być stanowić podstawy rozstrzygnięcia

niniejszej sprawy, gdyż zapadły na tle całkowicie odmiennych stanów faktycznych od stanu faktycznego niniejszej sprawy, a mianowicie w sprawach, w których pracownicy dochodzili wyłącznie roszczeń odszkodowawczych na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, albo dopiero po tym jak ich roszczenia o zapłatę odszkodowania przewidzianego w Kodeksie pracy zostały wcześniej zasądzone na ich rzecz w odrębnych postępowaniach i wypłacone przez pracodawcę, albo dopiero po tym jak ich powództwo o przywrócenie do pracy zostało oddalone. W tych sprawach sądy w ogóle nie analizowały kwestii niezgodności z prawem wypowiedzenia, gdyż kwestia ta została już wcześniej prawomocnie rozstrzygnięta w odrębnych postępowaniach. Nie zachodził zatem przypadek kumulacji roszczeń odszkodowawczych pracowników dochodzonych na podstawie Kodeksu pracy i Kodeksu cywilnego. Tymczasem w niniejszej sprawie powód skumulował w pozwie roszczenie odszkodowawcze przewidziane w Kodeksie pracy, z roszczeniami o zapłatę uzupełniających odszkodowań, dochodzonych na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, zaś Sąd Rejonowy w S. był pierwszym sądem, który poddał merytorycznej kontroli oświadczenie pozwanego o wypowiedzeniu powodowi umowy o pracę.

W odpowiedzi na zażalenie powód wniósł o jego oddalenie.

Pismem procesowym z 10 marca 2016 r. strona pozwana wniosła o odrzucenie odpowiedzi powoda na zażalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c., w pierwszej instancji sąd w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników rozpoznaje sprawy z zakresu prawa pracy o ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy. Natomiast zgodnie z art. 461 § 1¹ k.p.c., do właściwości sądów rejonowych, bez względu na wartość przedmiotu sporu, należą (między innymi)

sprawy z zakresu prawa pracy o ustalenie istnienia stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy.

Nie sposób nie dostrzec kalki językowej użytej przez ustawodawcę w obu tych przepisach, jednakże, choć Sąd Najwyższy zajmował się już wykładnią art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c., przedstawiane poglądy nie mają większego wpływu na wykładnię art. 461 § 1¹ k.p.c. W uchwale z dnia 20 marca 2009 r., I PZP 8/08 (OSNP 2009 nr 17-18, poz. 219) oraz z dnia 4 lutego 2009 r., II PZP 14/08 (OSNP 2009 nr 17-18, poz. 218) decydujące znaczenie dla udzielenia odpowiedzi przypisano bowiem art. 191 i art. 193 k.p.c., które nie zakazują kumulacji przedmiotowej roszczeń z uwagi na skład sądu. W rezultacie uznano, że dopuszczalna jest kumulacja przedmiotowa roszczeń w sprawach z zakresu prawa pracy także wówczas, gdy niektóre ze skumulowanych roszczeń powinny być rozpoznane w składzie jednego sędziego (art. 47 § 1 k.p.c.), a inne w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i ławników, i jednocześnie nie występują przesłanki wyłączające kumulację przewidziane w art. 191 i 193 k.p.c. Inaczej natomiast się przedstawia kwestia dopuszczalności kumulacji roszczeń, gdy jedno z nich należy do wyłącznej właściwości sądu rejonowego (art. 461 § 1¹ k.p.c.), a drugie sądu okręgowego, bo w tym wypadku przez skumulowanie roszczeń nie może dojść do rozpoznania sprawy przez sąd okręgowy, który byłby sądem niewłaściwym według art. 461 § 1¹ k.p.c. w sprawie o ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy.

W uchwale z dnia 20 marca 2009 r., I PZP 8/08 Sąd Najwyższy zasygnalizował wątpliwości co do użytego w art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c. sformułowania „oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia”, dostrzegając możliwość jego różnej interpretacji. Wątpliwości te zatem dotyczą także tego zwrotu użytego w art. 461 § 1¹ k.p.c. Z językowej treści tego przepisu wynikałoby, że zwrot „oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia” dotyczy roszczeń: o ustalenie

istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy, co oznaczałoby, że chodzi o wszelkie „dochodzone łącznie” z nimi roszczenia pracownicze, nawet wtedy gdy wartość przedmiotu sporu tych „łącznie dochodzonych roszczeń” przekracza siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych (art. 17 pkt 4 k.p.c.) (tak: Sąd Apelacyjny w Gdańsku w postanowieniu z dnia 13 sierpnia 2013 r., III APz 34/13, LEX nr 1362667). Natomiast już roszczenia o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia (wypowiedzenia zmieniającego) oraz rozwiązania stosunku pracy nie mogłyby być dochodzone „łącznie” z tak rozumianymi innymi roszczeniami, jeśli uzasadniałyby one właściwość rzeczową sądu okręgowego. Budzi to poważne wątpliwości, biorąc pod uwagę, że roszczenia: o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy w relacji do roszczenia o odszkodowanie to roszczenia alternatywne (art. 45 § 1 k.p.), a przedmiot postępowania w ich przypadku jest ten sam i polega na badaniu zasadności i legalności jednostronnych czynności pracodawcy zmierzających do rozwiązania z pracownikiem stosunku pracy lub zmiany warunków umowy o pracę.

Jak trafnie podkreślił Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2009 r., I PZP 2/09 (OSNP 2010 nr 1-2, poz. 1), obowiązujący system ograniczonej odpowiedzialności pracodawcy za wadliwe wypowiedzenie umowy o pracę oparty został na założeniu szybkiego, choć uproszczonego, ale dogodnego dochodzenia przez pracownika roszczeń. Takie założenie leży także u podstaw przyjęcia unormowania, które powoduje, że roszczenia dotyczące najistotniejszych spraw życiowych pracownika związanych z jego źródłem utrzymania rozpoznaje dogodniejszy z jego punktu widzenia sąd rejonowy (sąd „bliżej pracownika”). Oczywiście dotyczy to w pierwszej kolejności roszczeń o przywrócenie do pracy, jednak należy mieć na uwadze, że, jak wspomniano, jest to roszczenie alternatywne względem roszczenia o odszkodowanie (możliwe do zmodyfikowania na każdym etapie postępowania) i w obu przypadkach przedmiot sprawy jest ten sam - wadliwość (bezprawność)

rozwiązania stosunku pracy, a różni je jedynie wybrana przez pracownika sankcja (restrytucja stosunku pracy lub odszkodowanie).

Powyższy aspekt prowadzi do wniosku, że do wyłącznej właściwości sądu rejonowego należą - bez względu na wartość przedmiotu sporu - sprawy o roszczenia dochodzone łącznie z roszczeniem o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy, a więc te roszczenia, które „łączą się” z uznaniem wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywróceniem do pracy (przywróceniem poprzednich warunków pracy) w taki sposób, że są ich bezpośrednią, materialnoprawną konsekwencją (bez żadnych dodatkowych warunków), tak jak np. roszczenia z art. 47 k.p., art. 57 k.p. W konsekwencji logiczne jest, dlaczego w omawianym przepisie ustawodawca roszczenia o odszkodowanie nie połączył z innymi „dochodzonymi łącznie” roszczeniami. Po prostu, z tego rodzaju odszkodowaniem nie łączą się w omawiany sposób żadne roszczenia pracownicze, bowiem jego zasądzenie eliminuje możliwość wystąpienia z żądaniem wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy (czy wyrównania wynagrodzenia w przypadku wypowiedzenia zmieniającego). Sąd rejonowy nie jest zatem właściwy do rozpoznania w tym samym postępowaniu roszczeń, które nie wykazują przedstawionego wyżej związku z roszczeniem o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy i których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych.

Z powyższych względów roszczenie o odszkodowanie „w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy” to odszkodowanie, które przysługuje alternatywnie względem roszczeń o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy. Nie jest nim natomiast dochodzone na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego roszczenie o odszkodowanie „uzupełniające” i w związku z tym wartość przedmiotu sporu takiego roszczenia przekraczająca siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych determinuje właściwość sądu okręgowego.

Można także zauważyć, że również w literaturze wskazano, że do właściwości sądów rejonowych, bez względu na wartość przedmiotu sporu, należą sprawy o odszkodowanie w związku z nieuzasadnionym lub naruszającym przepisy wypowiedzeniem oraz rozwiązaniem stosunku pracy. Ustawodawca nie przewidział natomiast specjalnej regulacji dla roszczeń dochodzonych łącznie z powództwem o odszkodowanie. Sąd rzeczowo właściwy dla takich roszczeń określa się według ogólnych zasad (K. Antonów, [w:] Antonów K. (red.), Jabłoński A. (red.), Suchacki B., Witkowski J., Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Komentarz. LEX 2014, komentarz do art. 461 pkt 1.8.). Na ten aspekt sprawy zwrócono także uwagę w glosie A. Musiały do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 2007 r., SK 18/05 (PiP 2008 nr 12, s. 126-131). Także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2015 r., I PK 136/15 (LEX nr 1628904) wyrażono podobne zapatrywanie odnośnie do analogicznego sformułowania „odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy” zawartego w art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c. (por. także postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 września 2012 r., III APz 32/12, LEX nr 1223375, w którym wyrażono pogląd, że właściwość rzeczowa sądu dla spraw o odszkodowanie w wysokości przewyższającej limit z artykułu 58 k.p., którego podstawę prawną stanowi art. 415 k.c., powinna być ustalana na podstawie art. 17 pkt 4 k.p.c., a nie na podstawie art. 461 § 1¹ k.p.c.).

Trafnie zatem przyjął Sąd drugiej instancji właściwość sądu okręgowego do rozpoznania sprawy o uzupełniające odszkodowanie i tym samym nieważność postępowania w tym zakresie w oparciu o art. 379 pkt 6 k.p.c. (co w istocie pochłania nieważność postępowania z uwagi na niewłaściwy skład sądu - art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 388¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania zażaleniowego rozstrzygnięto po myśli art. 108 § 2 k.p.c. w związku z 398²¹ k.p.c., w myśl ogólnej zasady rządzącej kosztami procesu (art. 98 § 1 k.p.c.). Decydujące znaczenie ma w tym przypadku wynik postępowania, a nie jego poszczególnych etapów. Wynik procesu to rozstrzygnięcie o sprawie jako całości

(por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 sierpnia 1965 r., I CZ 80/65, OSNC 1966 nr 3, poz. 47; z dnia 8 lipca 1971 r., I CZ 103/71, niepublikowane oraz z dnia 10 października 2007 r. II PZ 36/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 319; z dnia 16 lutego 2011 r., II CZ 203/10, LEX nr 738399). Przy tej kwestii zauważyć należy, że nie ma podstaw do odnoszenia poglądu dotyczącego postępowania kasacyjnego wyrażonego w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07 (OSNC 2008 nr 11, poz. 122) do postępowania zażaleniowego przed Sądem Najwyższym. Postępowanie zażaleniowe ma zasadniczo inny charakter od postępowania kasacyjnego. Jest ono zwykłą w odróżnieniu od postępowania ze skargi kasacyjnej częścią sprawy. Nie chodzi tu o weryfikację sprawy prawomocnie zakończonej na podstawie konstrukcji, specjalnego postępowania przed Sądem Najwyższym poza strukturą „zwykłego” dwuinstancyjnego toku czynności procesowych sprawy. Rozpatrujący w trybie art. 394¹ § 2 k.p.c., zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy działa w strukturze sprawy, wyposażony w kompetencję do instancyjnej kontroli - w trybie zażaleniowym - określonych postanowień Sądu drugiej instancji. W konsekwencji, nie ma podstaw do wyłączenia z zakresu pełnomocnictwa procesowego łączących się ze sprawą czynności dotyczących zażalenia, chociażby chodziło o zażalenie do Sądu Najwyższego. Inaczej mówiąc, pewne specjalne określenia postępowania toczącego się na skutek zażalenia do Sądu Najwyższego nie mają dla rozpoznawanej kwestii znaczenia, bo nie wyłączają one tego postępowania z zakresu „wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych”, które - stosownie do art. 91 pkt 1 k.p.c. - są domeną pełnomocnictwa procesowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2012 r., III UZ 4/12, OSNP 2013 nr 11-12, poz.140 oraz z dnia 11 lipca 2014 r., III CZ 29/14, LEX nr 1495941).